

підхід до музичного виховання – становлять фундамент, на якому може розвиватися сучасна українська музична педагогіка.

Досвід великого вітчизняного композитора і педагога доводить, що тільки ґрунтуючись на національних традиціях, можливо створити ефективну систему музичної освіти, здатну виховувати як професійних музикантів, так і компетентних слухачів. У цьому полягає невичерпна цінність його педагогічної спадщини для майбутнього української музичної освіти і культури.

Список використаних джерел:

1. Булат Т. С. Фольклористична діяльність М. В. Лисенка. Київ: Музична Україна, 2004. 168 с.
2. Василевська-Скупа Л.П., Омельченко А.І., Сідорова І.С. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів мистецтва засобами української народної пісні. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : [зб. наук. праць]. Випуск 33. Київ : Вид-во УДК імені Михайла Драгоманова, 2025. С. 44-51.
3. Дзюба І. М. Місце Миколи Лисенка в українській культурі. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2012. № 2 (15). С. 3–10.
4. Лисенко М.В. Молодощі: Збірка танців та веснянок. Київ: Музична Україна, 1975. 52 с.
5. Масол Л. М. Сучасна концепція музичного виховання школярів. Київ: Педагогічна думка, 2003. 215 с.
6. Микола Лисенко. Бібліографія: наук.-допом. бібліогр. покажч. / упоряд.: І.О. Негрейчук, Р.М. Скорульська, М.В. Чуєва. Харків: Фоліо, 2009. 223 с.
7. Онофрійчук Л.М., Кравцова Н.Є. Художньо-педагогічні технології в музичній освіті: навч.-методич. посібник. Вінниця, 2021. 187 с.
8. Столярчук Б. Маловідомі сторінки життя Миколи Лисенка на Рівненщині. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 3. С. 150–153.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.07>

Маковійчук А.Д.
здобувачка першого
бакалаврського рівня вищої освіти
Омельченко А.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

ВИВЧЕННЯ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто історичні аспекти розвитку народно-інструментальної культури України, значення вивчення народних інструментів на уроках мистецтва в 1-4 класах, проаналізовано тематика музичного мистецтва в підручниках «Мистецтво» Л. М. Масол. Підкреслено, що народне музикування є складовою національного виховання учнів.

Ключові слова: народні інструменти, початкова освіта, уроки мистецтва, національне виховання.

Annotation. The article examines the historical aspects of the development of the folk-instrumental culture of Ukraine, the importance of studying folk instruments in art lessons in grades 1-4, analyzes the subject of musical art in the textbooks "Art" by L. M. Masol. It is emphasized that folk music making is a component of national education of students.

Keywords: folk instruments, primary education, art lessons, national education..

Своїм корінням українські народні музичні інструменти сягають з часів Київської Русі, вони змінювалися впродовж століть відповідно до змін у культурі, побуті та звичаях і поступово набули сучасних ознак.

Українські народні інструменти традиційно класифікують на три групи: струнні, духові та ударні групи. До ударних відносимо: бубон, барабан, литаври, тарілки; до духових: сопілка, ріжок, сурма, трембіта, волинка; до струнних: бандура, кобза, басоля, гудок, цимбали.

Одним з найпоширеніших інструментів у музичному побуті України являється сопілка. З глибини тисячоліть прийшла вона до нас з багатьма назвами: сопілка, денцівка, зубівка, теляти... Кожна назва включає принципову конструктивну відмінність, а отже і нові специфічні прийоми видобутку звуків і різноманітну музичну палітру.

Трембіта супроводжував гуцульські обряди і свята. У Карпатах за давньою традицією жодні урочистості не відбувалися без трембіти — цієї, на перший погляд, довгої дерев'яної труби з яворовим мундштуком та нехитрою, здається, навіть спрощеною мелодією. Саме трембіта сповіщала про народження в сім'ї дитини. Поклик цього інструмента припрошує людей на весілля. Трембіта плакала, коли проводжали людину в останню путь. З приходом у гори радіозв'язку й телебачення, ці функції трембіти майже

втрачені. Нині вона слугує здебільшого мистецтву – часом її включають до оркестру, на фестивалях етнографічної музики.

Багатоголосна волинка – колоритний народний інструмент, що складається з декількох трубок, які кріпляться до торби або міхура з повітрям. Побутував переважно серед пастухів і набув значного поширення у середньовічній Європі.

В Україні з'явилася приблизно у XVI ст. та отримала багато синонімічних назв: «дуда», «коза», «баран», «міх». Цікаво, що волинка входила до полкового оркестру Війська Запорозького.

На струнних інструментах звук утворюється по-різному: бандура, кобза і домра потребують щипкового дотику, на басолі й гудку грають смичком, а на цимбалах звук видобувають ударами паличок по струнах.

Складаються цимбали з дерев'яного корпусу, прямокутної, частіше трапецієвидної форми з натягнутими над ним струнами. Верхня дека виробляється із ялини або смереки, нижня із явора. Грають на ньому за допомогою дерев'яних паличок. Існує декілька видів цього інструменту.

Народні цимбали – це жвавий ритмічний інструмент. Він, перш за все, вносить динамічний характер в танцювальну музику і в Україні є невід'ємною складовою частиною різних свят. Про широке побутування цимбалів в Україні говорять народні пісні.

З давніх часів на Україні використовувався народний інструмент, який називали гудок, або смик. На фресках Софійського собору збереглися зображення скомороха, який грає на плоскому грушоподібній струнному інструменті з коротким грифом-шийкою. Струн на інструменті було три, і грали на них дугоподібним смичком. Мелодію вигравали тільки на одній струні, але, торкаючись одночасно двох інших струн, смичок викликав їх постійний (Бурдон) акомпанемент. Грали на гудку, притискаючи корпус до грудей, а іноді тримали вертикально, спираючи його на коліно. Виконавцями на гудках були бродячі музиканти, придворні блазні, зустрічалися і ансамблі гудошників, які використовували інструменти різних розмірів.

Кобза існувала в Україні ще в XV-XVI століттях, належала до типу лютневих інструментів, що побутовали на Заході. Великого поширення кобза набула серед українського козацтва. На ній грали мандрівні кобзарі, які виконували народні пісні різних жанрів – історичні, ліричні, побутові, думи, псалми тощо. Частіше всього на кобзі грали професійні народні музиканти які народ називав кобзарями (сліпці), яких водили з дому в дім. Кобзарі грали та співали, в місцях де збирався народ – на базарах, коло церков, а також по хатах.

В підручниках предмету «Мистецтво» (1-4 класи) приділяється увагу вивченню українських народних інструментів. Так, авторка підручника «Мистецтво» для першого класу Масол Л.М. знайомить в темі «Народні музичні інструменти та іграшки» з такими інструментами, як-от: волинка,

бубон, бандура і сопілка. У другому класі авторка в темі «Троїсті музики» знайомить з ансамблем народних інструментів, а в темі «Для кожного звіра і птаха у казки свої голоси» представлені дерев'яні духові інструменти. В третьому класі Людмила Михайлівна в темі «У світі реального та уявного» знайомить з народними інструментами у виконанні Народного оркестру народних інструментів України.

Вчені-педагоги Т. Белінська, Л. Василевська-Скупа у своїй праці зазначають, що під час знайомства учнів початкової школи з народними музичними інструментами використовуються інтерактивні методи як засіб формування soft skills [1], а також великої ролі набуває педагогічний потенціал інструментального мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості [2].

Народне музикування є важливою складовою національної культури, яка несе в собі багатовіковий досвід, традиції та світогляд українського народу. Через знайомство з народними піснями, танцями, інструментальними творами учні долучаються до джерел етнокультури, вчать розуміти її художній зміст, символіку, емоційність. Для дітей молодшого шкільного віку воно є природним способом пізнання світу, вираження власних почуттів і спілкування з ровесниками.

Список використаних джерел:

1. Белінська Т.В., Василевська-Скупа Л.П., Костюк Л.О. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*: зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 51, С. 414-418.
2. Василевська-Скупа Л.П., Ковальова А.О. Педагогічний потенціал мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості. *Проблеми та інновації в мистецтві, технологічній та професійній освіті*: зб. наук. пр. / редакційна колегія: Тетяна Зузяк та ін. Вінниця, 2024. Вип.3 С. 92-95.
3. Гусак Р.Д. Народні музичні інструменти. Київ : Видавництво ІМФЕ, 2016. 440 с.
4. Масол Л.М. Мистецтво. 1 клас. <https://pidruchnyk.com.ua/2727-mystetstvo-1-klas-masol-2023.html> (Дата звернення 06.11.2025)
5. Хоткевич Г. М. Музичні інструменти українського народу. Х. : Вид. Савчук О. О., 2012. 512 с.
6. Черкаський Л.М. Українські народні музичні інструменти. К : Техніка, 2003. 264 с.